

Holland modális partikulák fordítási problémái gyermeknyelvi szövegekben

TÓTH DÓRA

Tanulmányom fő célja a holland modális partikulák magyarra való fordítása során felmerülő problémák ismertetése gyermeknyelvi korpuszon. A modális partikulák a beszélt, informális nyelv fontos részét képezik, de mivel pontos jelentésüket nehéz definiálni, fordításuk során nehézségek léphetnek fel.

Adrianus Peter Foolen szerint a nyolcvanas években egyre több holland nyelvész irányította figyelmét a partikulákra a német Harald Weydt¹ tanulmánya nyomán, amely mérföldkőként szolgál a partikulakutatásban.² Weydt ugyanis az első, aki „megkülönböztet partikulákban gazdag és partikulákban szegény nyelveket.”³ A partikulákban való szegénység, illetve gazdagság formázza kutatásom alapját.

Egyrészt Willy Vandeweghe állítja azt, hogy a holland és a német „a nyugat-európai nyelvek közül a »partikulagazdag« nyelvek”⁴ közé tartoznak, ami azt jelenti, hogy az e nyelveket beszélők a közléseikben, felszólításaikban modális partikulák segítségével fejezik ki magukat. Másrészt Péteri Attila értekezik arról, hogy „a partikulákban való gazdagság a magyar nyelvre is jellemző,”⁵ tehát bár nem ugyanahhoz a nyelvcsaládhoz tartozik a két nyelv, mégis partikulagazdagság jellemzi őket.

A nyelvek partikulákban való gazdagságán és szegénységén túl a nyelvészeket az a kérdés is foglalkoztatja, hogy milyen módon lehet egy partikulagazdag nyelv modális partikuláit egy partikulákban szegény, illetve egy másik nyelvcsaládba tartozó nyelvre lefordítani.

Tanulmányom azt a hipotézist szeretné alátámasztani, hogy egy partikulákban gazdag nyelv modális partikuláit könnyen lehet lefordítani egy másik, ugyancsak partikulákban gazdag nyelvre. Mivel Péteri szerint a magyar egy partikulákban gazdag nyelv, azt feltételezem, hogy kis százalékban maradnak a holland modális partikulák magyarra lefordíthatlanul.

¹ Harald Weydt: *Abtönungspartikel. Die deutschen Modalwörter und ihre französischen Entsprechungen*. Bad Homburg: 1969.

² Adrianus Peter Foolen: *De Betekenis van Partikels. Een Dokumentatie van de Stand van het Onderzoek, met Bijzondere Aandacht voor 'maar'*. Nijmegen: Ad Foolen, 1993, 8–9.

³ Péteri Attila: „Az árnyaló partikulák elhatárolásának problémája a magyar nyelvben.” *Magyar Nyelvőr* 125 (2001/1), 94–101, ezen belül 94.

⁴ Willy Vandeweghe: „Modale partikels en vertaling.” *Internationale Neerlandistiek* 48 (2010/2), 18–29, ezen belül 19. (Saját fordítás.)

⁵ Péteri: „Az árnyaló partikulák elhatárolásának problémája a magyar nyelvben,” 94.

Első kutatási kérdésem a holland modális partikulák fordítási formuláival kapcsolatos. Arra szeretném megtalálni a választ, hogy vannak-e magyar „állandósult formulák”⁶ a holland modális partikulák fordítására. A fordítók nem minden esetben használnak magyar modális partikulákat holland modális partikulák fordításánál, ezért érdemes utánajárni, hogy a magyarban milyen más módon lehet még modalitást kifejezni.

A holland modális partikulák magyar fordításainak elemzése során arra a kérdésre is keresem a választ, hogy vannak-e olyan modális partikulák, amelyeket szó szerint le lehet fordítani, vagy ha nem, akkor milyen ekvivalenseket használtak a magyar fordítók, hogy a holland modális partikulák jelentéseit kifejezzék.

Harmadik kutatási kérdésként a holland partikula-együttállások magyar fordítási lehetőségei kerülnek górcső alá. Kugler Nóra állítása szerint „a partikulák közül az árnyalók [modálisak]⁷ hajlamosak leginkább a más partikulákkal való társulásra,”⁸ ezért tanulmányomban összehasonlítom a két nyelv partikula-együttállásainak gyakoriságát, valamint vizsgálom, hogy holland partikula-együttállást lehet-e magyar partikula-együttállással fordítani.

Tanulmányom a következő holland modális partikulákat kutatja: *dan, eens, even, maar, misschien, nou, ook, soms, toch* és *wel*. A leggyakrabban előforduló magyar modális partikulák, amelyek e kutatásban nagy szerepet játszanak, a következők: *aztán, csak, de, egyáltalán, is, már* és *tulajdonképpen*.

Metodológia

Hipotézisemre és a kutatási kérdéseimre korpuszkutatás segítségével keresem a válaszokat. A korpusz öt gyermekkönyvből és fordításaiból áll: Annie M. G. Schmidt *Minoes (Macskák társasága)* című könyvéből, melyet Damokos Kata fordított, valamint *Winter met Jip & Janneke (Janó és Janka téli meséi)* című könyvéből, Varga Orsolya fordításában. Emellett Mirjam Oldenhave *Mees Kees – Een pittig klasje (Danny bá' és az eleven osztály)* című gyermekkönyve és annak Rádai Andrea által elkészített magyar fordítása is helyet kapott a korpuszban.

Kutatásom második felében az eredetileg magyar nyelvű gyermekkönyv, Berg Judit *Rumini* című műve és annak Frans van Nes által elkészített holland fordítása kerül középpontba. Emellett J. K. Rowling *Harry Potter* című könyvsorozata első részének holland

⁶ Arie Pos: „Nederlandse partikels in het Portugees.” *Internationale Neerlandistiek* 48 (2010/2), 7–18, ezen belül 8. (Saját fordítás.)

⁷ A magyar szakirodalom a modális partikulákat „árnyaló partikuláknak” nevezi a német terminológia mintájára, amely a modális partikulákat az „Abtönungspartikel” szóval jellemzi. Tanulmányomban azonban a „modális partikula” szakkifejezést használom a holland nyelvészek mintájára: Foolen: *De Betekenis van Partikels*; Vismans: *Modal Particles in Dutch Directives*; Ton van der Wouden: „Partikels: woordjes die het Nederlands markeren;” Noline van der Sijts, Jan Stroop, & Fred Weerman, reds.: *Wat iedereen van het NEDERLANDS moet weten en waarom*, 119–129.

⁸ Kugler Nóra: „A partikula.” Keszler Borbála, szerk.: *Magyar Grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000, 277–282, ezen belül 282.

(Wiebe Buddingh') és magyar (Tóth Tamás Boldizsár) fordításai is bekerültek a korpuszba, amelyek segítségével pontosabb összehasonlításra kerülhetett sor a két nyelv modális partikuláinak gyakorisága tekintetében, legalábbis a gyermeknyelv terén.

Az állandósult formulák és az ekvivalensek keresésére a három eredetileg holland nyelvű gyermekkönyvet (továbbiakban: *Minoes*=M, *Mees Kees*=MK, *Winter met Jip & Janneke*=W) használtam. Amennyiben a szövegben holland modális partikulát találtam, megkerestem a magyar fordításban a mondat megfelelőjét, majd kiértékeltem, hogy a fordító milyen megoldást használt a holland modális partikula fordításánál. Az alábbi szempontok kerültek még osztályozásra: grammatikai vagy lexikális eszközökkel fejezte-e ki a fordító a modális partikula jelentését; valamint a modális partikula a narrációban vagy a dialógusban jelent-e meg.

Amennyiben a holland modális partikulát nem fordították le, „geen vertaling van het MP” („modális partikula nincs lefordítva”) jelölést kapott, ami nem azt jelenti, hogy a modális partikulát tartalmazó mondat teljes egészében hiányzik a fordításból, hanem hogy úgy fordították, mintha a modális partikula nem jelent volna meg az eredeti, holland verzió mondatában.

A mennyiség- és minőségbeli különbségek miatt nem volt elegendő az eredetileg magyar nyelvű *Rumini* című gyermekkönyv elemzése arra, hogy megállapítsam, melyik nyelv gazdagabb modális partikulákban. Ennek következtében vontam be a *Harry Potter* fordításokat, amelyek eredeti nyelve az angol.

Vismans⁹ és Van der Wouden¹⁰ úgy vélik, hogy a modális partikulák főleg beszélt, informális nyelvben jelennek meg. A kutatáshoz felhasznált korpusz a modális partikulák e tulajdonsága miatt áll gyermekkönyvekből. Dialógusokban való gazdagságuk és kevés leíró részt tartalmazó jellemzőjük miatt a gyermekkönyvek megfelelő forrást nyújtottak a modális partikulák kutatásához.

A kis mennyiségű korpuszanyag miatt a kutatásom eredményei nem vonatkoznak az egész holland vagy magyar nyelvre. A fordítások minősége és a gyermeknyelven íródott szövegek erősen befolyásolják a kutatásom eredményét, így az eltérhet egy esetleges hasonló metodológiával végzett tanulmány eredményétől, amely más szövegekből álló korpuszt vizsgál.

A kutatás

A három eredetileg holland nyelvű könyvben 216 egyedül álló modális partikula és 62 partikula-együttállás található. A 278 eset 67,27%-át fordították valamilyen lexikai vagy grammatikai elem segítségével, tehát mindössze 32,73%-ban nem született semmilyen fordítás a holland modális partikulákra.

⁹ Roel Vismans: *Modal Particles in Dutch Directives: A Study in Functional Grammar*. Dordrecht: ICG Printing, 1994, 4. (Saját fordítás.)

¹⁰ Ton van der Wouden: „Partikels: naar een partikelwoordenboek voor het Nederlands.” 2002, 4.

A fordítás során használt formulákat három nagy csoportra lehet osztani: lexikai megoldásokkal való fordítás (84,49%), mint például magyar modális partikulák (33,54%) vagy diskurzusjelölők (16,46%); valamint grammatikai megoldásokkal való fordítás (12,3%), mint a feltételes mód (60,87%) vagy a mód megváltoztatása (17,39%); illetve a kettő ötvöze (3,21%), mint például egy indulatszó és egy *-hat, -het* képző segítségével kifejezett fordítás.

A fordításokban a leggyakrabban előforduló fordítási megoldás a holland modális partikula magyar ekvivalensének használata volt. A kutatás során hat holland modális partikulának a magyar megfelelőjét sikerült egyértelműen megállapítani, három holland modális partikula a sokszínűségükből adódóan több magyar ekvivalenssel is rendelkezik; egy esetben viszont nem sikerült megtalálni a holland modális partikula magyar megfelelőjét.

Az *eens* (1) holland modális partikula Van der Wouden szerint általában kérésekben jelenik meg.¹¹ Ennek fordítása során a lefordított esetek 50%-ában használták a fordítók a *csak* magyar modális partikulát, amely enyhíti a kérés direktségét a magyar mondatokban:

- (1) a. Jip, kom *eens* hier!¹²
b. Janó, gyere *csak* ide!¹³

A *csak* magyar modális partikula a *maar* (2) holland modális partikulának is az ekvivalense, mivel ezt a fordítási megoldást használták a fordítók a leggyakrabban, a lefordított esetek 37,93%-ban. Van der Wouden állítása szerint ezt a holland modális partikulát általában valamilyen javaslatnélél használják, ami igaz a *csak* magyar modális partikulára is:

- (2) a. Ga jij *maar* lekker verder met taak zeventien.¹⁴
b. Csináld *csak* nyugodtan a tizenhetes feladatot!¹⁵

A *dan* (3) holland modális partikula egyik ekvivalense a *hát* diskurzusjelölő, mivel 52,94%-ban használták ezt a lexikai megoldást a fordítók a kutatásban résztvevő három gyermekkönyvben. A *dan* Van der Wouden szerint türelmetlenséget fejez ki,¹⁶ amely fedti Dér Csilla megállapítását, mely szerint a *hát* többek között „érzelmi többlettartalom”¹⁷ kifejezésére is szolgálhat:

- (3) a. Heb je dat *dan* niet gemerkt?¹⁸

¹¹ Uo., 4.

¹² Annie M. G. Schmidt: *Winter met Jip en Janneke*. Amsterdam: Querido, 2012, 13.

¹³ Annie M. G. Schmidt: *Janó és Janka téli meséi*. Ford. Varga Orsolya. Budapest: Pagony, 2014, 13.

¹⁴ Mirjam Oldenhove: *Mees Kees – Een pittig klasje*. Amsterdam: Uitgeverij Ploegsma, 2006, 48. (e-könyv)

¹⁵ Mirjam Oldenhove: *Danny bá' és az eleven osztály*. Ford. Rádai Andrea. Budapest: Pagony, 2015, 86.

¹⁶ Van der Wouden: „Partikels: naar een partikelwoordenboek,” 4.

¹⁷ Dér Csilla Ilona: „A 'hát' multifunkcionalitása a beszédműfajok és a diskurzusjelölő-társulások függvényében.” *Beszédkutatás* 25 (2017), 169–184, ezen belül 171.

¹⁸ Annie M. G. Schmidt: *Minoes*. Amsterdam: Querido, 2010, 91, E-könyv.

b. *Hát* nem vetted észre?¹⁹

A *misschien* (4) modális partikula, melyet feltételes mód segítségével fordítottak, csak egyszer fordul elő a három gyermekkönyvben. Feltételes móddal való fordítása azért szerencsés, mert még jobban fokozza a beszélő udvariasságát, ami ugyancsak a *misschien* célja a holland kérdőmondatokban:

(4) a. Mag ik *misschien* weten hoe u heet?²⁰

b. Megtudhatnám, hogy hívják?²¹

Bár a *misschien* és az *ook* is megjelenhet udvarias kérdésekben, Vismans azt állítja, hogy az *ook* holland modális partikula „asszertívabb”²² a *misschiennél*, ami azt jelenti, hogy a kérdésekre, amelyekben megjelenik az *ook*, nagyobb valószínűséggel várja el a kérdező, hogy érdemleges választ kap.²³ A kutatott szövegekben csupán egyszer jelenik meg az *ook* (5) holland modális partikula, amelyet a *nem* tagadószó segítségével fordítottak. Negatív kérdésre általában pozitív válasz az elvárás, így a fordító jól tudta jelezni, hogy a beszélő milyen választ kíván hallani beszélgetőtársától:

(5) a. Weet jij *ook* waar ik die pepermunt gelaten heb, Fluf?²⁴

b. *Nem* tudod, hova tettem a mentolos cukrot?²⁵

Vismans szerint az *even* holland modális partikula „és az időhatározó *even* ‘egy kis időre, egy kicsit’ szoros polyszém kapcsolatban vannak egymással,”²⁶ ami meg is mutatkozik a fordításokban, ugyanis a fordítók sok esetben (36,36%) időhatározónak fordítják (6) ezt a modális partikulát:

(6) a. Loop niet meteen weg. Luister *even*.²⁷

b. Ne szaladj el, figyelj rám *egy kicsit*.²⁸

Az időhatározókon kívül még a feltételes mód (7) is gyakran (22,73%) szolgál megoldásként az *even* fordításánál, amely azért megfelelő ekvivalens, mert az *even* általában valamilyen szívésség kérésénél jelenik meg, és hangsúlyozza a beszélő alázatosságát:

¹⁹ Annie M. G. Schmidt: *Macskák társasága*. Ford. Damokos Kata. Budapest: Pagony, 2001, 55. (e-könyv)

²⁰ Schmidt: *Minoes*, 12.

²¹ Schmidt: *Macskák társasága*, 12.

²² Roel Vismans: *Modal Particles in Dutch Directives: A Study in Functional Grammar*. Dordrecht: ICG Printing, 1994, 66. (Saját fordítás.)

²³ Uo.

²⁴ Schmidt: *Minoes*, 7.

²⁵ Schmidt: *Macskák társasága*, 9.

²⁶ Uo., 69.

²⁷ Schmidt: *Minoes*, 26.

²⁸ Schmidt: *Macskák társasága*, 20.

- (7) a. Mag ik dan *even* met u komen praten?²⁹
 b. Akkor átmehetnék még ma este?³⁰

A *soms* (8) modális partikula ötször jelenik meg a kutatott szövegekben, amiből háromszor a *talán* szó segítségével fordították le, amely e modális partikula ekvivalenseként is szolgál. Mind az öt mondatban a beszélő valamilyen szemrehányást fejez ki, amit jól éreztet a magyar *talán* szó is:

- (8) a. Tobias, staan de antwoorden *soms* in de wolken geschreven?³¹
 b. Tobias, *talán* a felhőkbe vannak írva a válaszok?³²

A *nou* holland modális partikulának három megfelelője is van, mivel egy állandósult szókapcsolat (9) egyik tagjaként is megjelenik, valamint Van der Wouden szerint csodálkozást³³ is kifejezhet (10), illetve felszólító mondatokban türelmetlenséget (11) is jelezhet:

- (9) a. ‘Kom *nou*,’ zei hij. ‘Waarom zou zo’n man doorrijden [...]’³⁴
 b. *Ugyan már!* Miért hajtana tovább [...]?³⁵
 (10) a. Hoe kan dat *nou*?³⁶
 b. De *hát* hogy történhetett?³⁷
 (11) a. Ga *nou* door.³⁸
 b. De folytasd *végre!*³⁹

Az állandósult szókapcsolat (9) magyar megfelelője az *ugyan már*, amelyet akkor használ a beszélő, ha a nézeteltérését akarja bevezetni. Dér szerint csodálkozást (10) is jelölhet az „érzelmi többlettartalom”⁴⁰ kifejezésére szolgáló *hát*, amelyet használtak is a fordítók a lefordított esetek 32%-ban. A *végre* szó pedig a *csak* és a *már* modális partikulák között helyezkedik el, ezért jól lehet vele érzékeltetni a beszélő türelmetlenségét, mivel nem annyira udvariatlan, mint a *már*.

²⁹ Schmidt: *Minoes*, 17.

³⁰ Schmidt: *Macskák társasága*, 14.

³¹ Oldenhove: *Mees Kees*, 29.

³² Oldenhove: *Danny bá'*, 45.

³³ Van der Wouden, "Partikels: naar een partikelwoordenboek," 4.

³⁴ Schmidt: *Minoes*, 58.

³⁵ Schmidt: *Macskák társasága*, 36.

³⁶ Schmidt: *Minoes*, 101.

³⁷ Schmidt: *Macskák társasága*, 60.

³⁸ Schmidt: *Minoes*, 60.

³⁹ Schmidt: *Macskák társasága*, 37.

⁴⁰ Dér: „A 'hát' multifunkcionalitása,” 171.

A *wel* holland modális partikula három különböző esetben használatos, ezért három különböző ekvivalense van. A *wel* állhat a *zullen* és a *lijken* segédigékkel, valamint melléknevek előtt. Mind a három esetben negatívan módosítja a vele együtt álló elemek jelentését.

Egyrészt használható a *wel* modális partikula a *zullen* segédigével, melynek kombinációja egy olyan jövőbeli eseményt fejez ki, amelynek bekövetkezése nem bizonyos, viszont a beszélő a számára elérhető összes információ alapján a *zullen* és *wel* formulával egy valószínű következtetést von le. A *wel* negatív módosítása úgy értendő, hogy abban az esetben, ha százalékokban kéne meghatározni a *zullen* és a *wel* kombinációját, akkor a beszélő kijelentése 60-80% közötti bizonyosságra tehető, míg a mondat *wel* modális partikula nélkül 100%-os bizonyosságot jelezne. Mivel az „azt hiszem” és a „gondolom” (12) kifejezések is némi kételyt fejeznek ki, megfelelő ekvivalensekként szolgálnak a *zullen* és a *wel* kombinációjára:

(12) a. Wat weet ik niet, maar het *zal wel* weer te maken hebben met het ongeluk van de haringman.⁴¹

b. Hogy mi, azt nem tudom, de *gondolom*, ennek is a heringárus balesetéhez van köze.⁴²

Másrészt csakúgy, mint a *zullen* segédigét, a *wel* holland modális partikula a *lijken* ‘mintha’ jelentését is enyhíti. Például a „*lijken net alsof*” – ‘éppen olyan, mintha’ – kifejezéssel a beszélő teljes mértékben azonosítja a hasonlítandó tárgyat vagy személyt a hasonlított tárggyal vagy személlyel:

(13) a. Het *leek net alsof* hij naar een pingpongwedstrijd zat te kijken.⁴³

b. Úgy forgatta a fejét, *mintha* pingpongmeccset nézett volna.⁴⁴

Viszont a *lijken* és *wel* kombinációjával (14) ez az azonosítás nem teljes mértékben valósul meg, mivel csakúgy, mint a *zullen* esetében, a *lijken* igével is a beszélő kételyét fejezi ki a *wel* modális partikula, így az „úgy tűnik” és az „úgy látszik” szókapcsolatok megfelelő ekvivalensek a *lijken* és *wel* együttesének kifejezésére:

(14) a. Het *leek wel* of ze zich van niemand iets aantrok.⁴⁵

b. *Úgy látszott*, nem törődik a suttogókkal.⁴⁶

⁴¹ Schmidt: *Minoes*, 62.

⁴² Schmidt: *Macskák társasága*, 39.

⁴³ Oldenhavé: *Mees Kees*, 33.

⁴⁴ Oldenhavé: *Danny bá'*, 54.

⁴⁵ Schmidt: *Minoes*, 84.

⁴⁶ Schmidt: *Macskák társasága*, 51.

A harmadik esetben pedig a *wel* egy melléknév előtt áll, melynek jelentését enyhíti, illetve negatívan befolyásolja.⁴⁷ Ezt a fajta jellemzést (15) a magyar beszélő egy fokozó partikulával fejezi ki:

(15) a. De filmpjes zijn *wel leuk* [...] ⁴⁸

b. *Egész jó* a sorozat [...] ⁴⁹

Ebben az esetben (15) Lotte Hogeweg megállapítása alapján a sorozat nem volt a legjobb, de semmi esetre sem volt rossz.⁵⁰

A *toch* holland modális partikulára a fordítók olyan sokféle fordítási megoldást használtak, hogy nem lehetett egyértelmű magyar ekvivalenst megállapítani. E modális partikula a kutatott szövegekben összesen tizenhárom esetben jelenik meg, melyek közül négy esetben nem fordították le. A lefordított kilenc *toch* modális partikulát háromszor diskurzuspartikula segítségével, két-két esetben pedig modális partikulákkal, illetve indulatszavakkal fordították le. E megoldások mellett fordították még a *toch* modális partikulát egyszer grammatikai eszközzel (alany megváltoztatása) és egyszer körülírással. A *toch* modális partikula sokszínű fordítási megoldásai miatt nem találtam rá egyértelmű magyar ekvivalenst.

A harmadik kutatási kérdésem, miszerint lehetséges-e holland partikula-együttállásokat magyar partikula-együttállásokkal lefordítani, egyértelműen nemlegesen válaszolható meg. Egyetlen holland partikula-együttállás sincs, amelyet magyar partikula-együttállással fordítottak volna. Az azonban kiderült, hogy a húsz különböző együttállás 62-szer jelent meg a három kutatott szövegben: hat háromtagú és 56 kéttagú, amelyeket nagyobb számban (70,97%) tudtak a fordítók lefordítani, mint az egyedül álló modális partikulákat.

A kutatás során arra is fény derült, hogy magyar partikula-együttállások nem fordulnak elő ritkábban, mint a hollandok. Kugler tizenkilenc együttállást sorol fel, amely egyik tagként a *csak* fókuszpartikulát tartalmazza.⁵¹ E tizenkilenc magyar partikula-együttállás gyakoriságát a *Rumini*-ban és a három kutatott könyv magyar fordításaiban vizsgáltam. Az öt leggyakoribb holland, valamint magyar partikula-együttállást összevetve elmondható, hogy nincs számottevő különbség a két nyelv között a partikula-együttállások használatát tekintve a vizsgált gyermeknyelvi korpuszban.

Ezenkívül a kutatásom során az is kiderült, hogy a holland és a magyar gyermeknyelv egyformán gazdag a partikulákban. A *Minoes* és a *Mees Kees – Een pittig klasje* című könyvekben lévő holland modális partikulák arányának az átlaga 0,392%. A magyar modális partikulák aránya a *Rumini* című gyermekkönyvben pedig 0,378%. A *Harry Potter*-

⁴⁷ Lotte Hogeweg: „The Dutch Particle ‘wel’ as a Denial of a Negation.” *Sprache und Datenverarbeitung: International Journal for Language Data Processing* 1–2 (2009), 61–75, ezen belül 5.

⁴⁸ Oldenhave: *Mees Kees*, 25.

⁴⁹ Oldenhave: *Danny bá'*, 37.

⁵⁰ Hogeweg: „The Dutch Particle ‘wel’ as a Denial of a Negation,” 6.

⁵¹ Kugler – Keszler, szerk.: „A partikula,” 283.

fordításokban az arányszámok még közelebb esnek egymáshoz: a holland *Harry Potter*ben a modális partikulák aránya 0,345%, a magyarban pedig 0,352%.

Habár a modális partikulák előfordulási gyakorisága azonos, négy alapvető különbség mégis megállapítható a két nyelv között. Vismans kilenc szót tart holland modális partikulának, Kugler azonban 28 darab magyar modális partikulát sorol fel,⁵² melyek eloszlása aránytalan. A *csak*, *már* és az *is* modális partikulák fordultak elő a leggyakrabban a fordításokban és a forrásszövegekben egyaránt, míg akadtak olyan magyar modális partikulák, amelyek egyszer sem, illetve csekély mennyiségben fordultak elő. Ilyen nagy különbség a holland modális partikulák eloszlásában nincs.

Emellett az is megfigyelhető, hogy gyermeknyelvi szövegeinkben a magyar modális partikulák nagyobb szerepet játszanak a narrációban, mint a holland modális partikulák. Például az *is* a kutatott, eredetileg magyar nyelvű szövegben 46,42%-ban, a *bizony* 42,56%-ban jelent meg a dialóguson kívül. E modális partikulák szerepe a beszélő elvárásainak megerősítésére szolgál.

Vismans két nagy csoportra bontja a holland modális partikulákat: „erősítőkre,” melyek határozottságot vagy akár udvariatlanságot is kifejezhetnek,⁵³ valamint „enyhítőkre,” melyek határozatlanságot, illetve udvariasságot jelezhetnek.⁵⁴ Ennek ellenére a kutatott szövegek fordításaiban megtalálható a *már* magyar modális partikula a *toch* erősítő holland modális partikula, valamint a *maar* enyhítő modális partikula fordításaként is, ami alátámasztja a feltételezést, miszerint a magyar modális partikulákat nem lehet e szempontok alapján csoportokra bontani.

Továbbá a modális partikulák mondaton belüli elhelyezkedése sem egyezik a két nyelvben. Holland modális partikulák általában nem állhatnak a mondat élén, míg a *bezzeg*, *bizony*, *tulajdonképpen*, stb. igen. Emellett azt is meg kell említeni, hogy a holland modális partikula és az állítmány között állhat tárgy, a vizsgált magyar korpuszban viszont nem találtam ilyenre példát.

Összegzés

Tanulmányom hipotézise, hogy a holland modális partikulákat jelentős mértékben le lehet fordítani magyarra, amely Péteri szerint egy partikulákban gazdag nyelv.⁵⁵ Ez a hipotézis be is igazolódott, ugyanis magyarra csupán a holland modális partikulák 32,72%-át nem fordították le. A modális partikulák fordíthatósága ugyanakkor nem egy nyelv partikulákban való gazdagságán, illetve szegénységén múlik, hanem két nyelv modális partikuláinak jelentésbeli különbségein.

⁵² Uo., 280–281.

⁵³ Vismans: *Modal Particles in Dutch Directives*, 61. (Saját fordítás.)

⁵⁴ Uo., 68–69. (Saját fordítás.)

⁵⁵ Péteri: „Az árnyaló partikulák elhatárolásának problémája a magyar nyelvben,” 94.

A *Macskák társasága*, *Danny bá'*, valamint *Janó és Janka téli meséi* című gyermekkönyvek és fordításaik segítségével lehetőségem nyílt a holland modális partikulák fordítási módjainak azonosítására: a fordítók lexikai (magyar modális partikulák és diskurzusjelölők) és grammatikai elemek (feltételes mód és mód változtatás) segítségével fejezték ki a holland modális partikulák jelentését.

Emellett a tíz holland modális partikulából kilenc magyar ekvivalensét sikerült azonosítanom: a *csak* modális partikula az *eens* és a *maar* modális partikulák magyar megfelelője; a *hát* diskurzusjelölő a *dan* modális partikula ekvivalense, a feltételes mód pedig a *misschien* és az *even* modális partikulák jelentését tudja tökéletesen visszaadni. A *talán* magyar szó jól tükrözi a *soms* modális partikula szemrehányó jelentését, az *ook* magyar párja pedig a *nem* tagadószó. A *nou* modális partikulát le lehet fordítani a *már* modális partikulával, a *hát* diskurzusjelölővel, valamint a *végre* szóval; a *wel* pedig, ha a *zullen* segédigével áll, akkor a *gondolom* szó a magyar megfelelője lehet, ha *lijken* igével, akkor az „úgy látszik” kifejezés, ha pedig egy melléknév előtt áll, akkor az *egész* fokozó partikula a magyar ekvivalense lehet.

Bár a holland partikula-együttállásokat a vizsgált korpuszban nem fordították magyar partikula-együttállásokkal, a kutatásomból kiderült, hogy a holland partikula-együttállások nem fordulnak elő többször, mint a magyar partikula-együttállások. Emellett arra is fény derült, hogy a magyar és a holland nyelv partikulákban egyformán gazdag.